

”Nummer ett för att lyckas är att sätta sina planter soligt, varmt och luftigt”, säger jordgubbsexperten Ulf Engström.

FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

Så odlar du de godaste

TRÄDGÅRD

Få saker symboliserar svensk sommar lika mycket som jordgubbar. Soligt läge, lagom fuktigt och gott om tillgång på pollinerare – det är några knep för att få till de godaste och sötaste bären.

Ulf Engström driver den ekologiska odlingen Trädgårn i Södertälje och har som femte generationens trädgårdsmästare i princip vuxit upp i jordgubbslandet. Det han inte kan är inte värt att veta.

– Nummer ett för att lyckas är att sätta sina planter soligt, varmt och luftigt. Jordgubbar gillar inte att vara för fuktiga runt rötterna, då möglar bären. Självklart får de inte torka ut heller, säger Ulf.

Själva jordmånen är det däremot mindre kinkigt med. Idealet är väl-

dränerad jord med minst 30 centimeter mylla, men även lerig eller sandrik jord funkar.

– Med mycket sand får du tillföra mer näring och vatten. Är jorden lerig får du se till att torka upp den rejält emellanåt. Det får absolut inte bli polär.

Bygg en liten upphöjd bädd, som en kulle, runt varje planta. Då undviker du risken att den blir stående i vatten.

– Ett annat knep är att lägga ut halm runt bären i landet, för att de inte ska förstöras av väta, och även skapa torrare

99 Nummer ett för att lyckas är att sätta sina planter soligt, varmt och luftigt.

När plantan sitter för högt blir rothalsen frilagd ovanför jordytan.

FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

miljö för att slippa sniglar. Det hjälper däremot inte mot rotgräs, som ju kommer underifrån, säger Ulf.

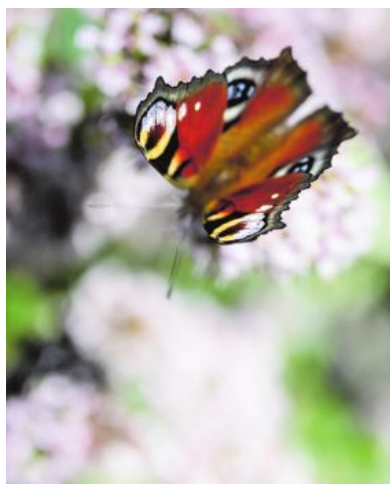
Ge näring tre gånger per säsong. Men var försiktig med mängden, för mycket gödsel ger frodiga blad men små gubbar.

– Gödsla i början och slutet av maj och sedan en gång till i slutet av juni. Men aldrig efter skörd. Då ska plantan hållas mager för att bilda nya blomanlag inför nästa år.

En ytterligare risk med för sen göds-

"De sötare sorterna smakar mest, men det finns syrligare sorter som vissa föredrar", säger Ulf Engström. FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

Locka fjärilar till plantorna.

FOTO: BJÖRN LARSSON ROSVALL/TT

Visste du att ...

... Jordgubbar innehåller mer C-vitamin än apelsiner? De är dessutom fullspäckade

med fibrer, järn och antioxidanter, enligt Bärfrämjandet. (TT)

Byt ut plantbeståndet efter fyra, fem år. FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

Rothals med nya sidskott. I bladvecken bildas blomställningen som syns nedanför högrea fingrets nagel. FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

jordgubbarna

ling är att plantan växer till sig för mycket och lättare fryser sönder på vintern.

Med tanke på hur den svenska våren och försommaren ofta spelar oss spratt, med minusgrader ända in i juni, är fiberduken jordgubbsodlarens bästa vän.

– Tidiga sorter kan frysa bort om det kommer kalla frostnätter. Då kan du täcka landet med duken för att skydda blommorna. Men ta bort den på dagen så att blommorna kan pollineras.

Som för all annan växtlighet är de naturliga pollinerna livsviktiga.

– Bästa sättet att gynna humlor, fjärilar och solitärbin är att skapa en variationsrik miljö i trädgården. Sätt därför dina jordgubbar på en plats där det finns mycket blommor och annan natur som lockar dit nyttoinsekterna.

Med hundratals olika sorter är det inte lätt att veta vilka jordgubbar man ska välja. Ulf Engström har ett enkelt svar:

– Välj den smak du gillar. De sötare sorterna smakar mest, men det finns även syrligare sorter. Min egen favorit är Polka, en söt och lättodlad sort.

Kolla upp om arten är tålig mot mjöldagg. Det är en svamp som sätter sig på blad och bär och kväver plantan. Ett annat tips är att välja en tidigare och en lite senare sort för att förlänga säsongen.

– I Mellansverige och norrut ska man dock vara lite försiktig med de sena sorterna. Eftersom de mognar så sent riskerar blomanlagen att inte hinna bli klara innan vintern. Då får man ingen skörd nästa år.

Vill man ha riktigt stora jordgubbar är det en god idé att byta ut plantbeståndet efter fyra, fem år, menar Ulf. Annars

kommer det att växa mer vegetativt för varje år och producera allt mindre bär.

Det är enkelt att förnya sina planter själv genom revor. De kommer året efter nyplantering, som små rosettknande utskott med rötter från huvudplantan.

– Klipp av dem och sätt ned direkt på den nya platsen. Bäst är att göra detta på våren när marken hunnit bli varm, så revan hinner etablera sig och ge bra skörd året efter.

Efter sista skörden ska plantorna komma in i viloläge inför vintern. Gör då gärna som proffsodlarna och slå av alla blad med en trimmer.

– Det är helt ofarligt, eftersom bladen växer ut på nytt nästa år. Med färre blad kommer ljuset åt rothalsområdet där blomanlagen bildas. Dessutom minskar fuktigheten och då blir risken för svampangrepp mindre, säger Ulf Engström.

Karin Cedronius/TT

Jordgubbe kallades ananassmultron

● Jordgubben kom till Sverige från Frankrike i slutet av 1700-talet. Den kallades då ananassmultron efter det latinska namnet *Fragaria x ananassa*. Namnet jordgubbe var redan upptaget för parkmultron.

● Botaniskt sett handlar det om en skenfrukt. Kärnorna på utsidan är jordgubbens egentliga frukt. Själva plantan tillhör familjen rosaväxter.

● Vårplanterade jordgubbar ger bär samma sommar, men höstplanterade ger större plantor och bättre skörd.

● Alla jordgubbar bildar sina blomanlag på hösten i månadsskiftet september/oktober. Välj därför sorter som hin-

ner mogna och skördas till mitten av augusti.

● Rådjuren håller du borta med stängsel eller nät, fåglarna med nät eller fiberduk. Sniglarna stoppas bäst av järnfosfat; de finns att köpa som små kulor som sprids ut tre gånger per säsong.

● Sorten betyder mest för smaken. Precis som för vin har också jordmån, väder och vind betydelse. Sol och värme ger sötare, godare bär än regn och rusk. Ju längre norrut desto längre dagar och svalare nätter; då förbränns färre sockerarter och jordgubben blir sötare och får fin arom. (TT)

Källa: Bärfrämjandet, Nordiska riksmuseet och Ulf Engström

I Börje Remstams trädgård utanför Eskilstuna har hans medhjälpare, hundratusentals maskar, hjälpt till att skapa en prunkande trädgård full av liv.

FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

Daggmasken – din bästa

TRÄDGÅRD

Hör du till dem som ryser av obehag när du ser en slingrande daggmask? Tänk om! Den är trädgårdsmästarens bästa vän och den viktigaste ingrediensen i en frodig trädgård. Odlaren Börje Remstam pratar med sina slingrande kompisar och slår hål på två maskmyter.

De är små och oansenliga, ja rent av äckliga tycker en del. Men inte Börje Remstam. Tvärtom, han sjunger daggmaskens lov. Han har täckodlat sin 1800 kvadratmeter stora trädgård i Eskilstuna i 40 år. I dag för stället tankarna till Edens lustgård med sina enorma blomsterprakt och sina stora, fina skördar av frukt och grönt.

– Jag har daggmasken och täckodlingen att tacka för detta. Maskarna har varit mina medarbetare under alla år och har gett mig tonvis med näringsrik gödsel och mull ovanpå min lera, säger Börje Remstam.

Han kallar sig maskodlare och berättar att han gärna småpratar med sina små gödselmakare.

” Jag är väldigt försiktig och mån om maskarna och pysslar om dem för att de ska trivas.

Om du tar väl hand om dina maskar kan du få finfin mull. FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

– Skulle du se hur jag hanterar mina maskar skulle du skratta dig fördärvad. Jag är väldigt försiktig och mån om dem och pysslar om dem för att de ska trivas.

När maskarna får arbeta i trädgårdslandet äter de upp organiskt material och omvandlar det till näringsrik jord

som de bajsar ut. För att få dem att frodas gäller det därför att bjuda på bra mat. Löv, gräs och gamla nedvisnade växtdeklar är perfekt maskmat.

Det är anledningen till att täckodling är så bra. Börje var tidigt ute med denna metod. Den innebär kortfattat att han täcker alla rabatter med ett tjockt lager organiskt material som kan bestå av allt från löv, gräs, halm och hö till växtavfall och flis. Ja, till och med kartong och tyg. Lagret får förmultna, som ett slags direktkompost, ovanpå trädgårdslandet. Det gör att han både får fin mull och slipper vattna landen, även under de torraste perioderna på sommaren, eftersom fukten hålls kvar i jorden. Under löv- och växttäckte råder det full aktivitet.

– Täckodling och daggmask i samarbete med allt övrigt liv i jorden passar

”Täckodling och mask i samarbete med övrigt liv i jorden är som hand i handske”, säger Börje Remstam. FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

Börje luckrar sina sårader försiktigt. FOTO: BÖRJE REMSTAM

Mask – viktigt för en frodig växtlighet. FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

Vid täckodling skyddas rabatten med ett tjockt lager organiskt material. FOTO: MIKAEL K NILSSON/TT

vän i trädgården

som handen i handsken. I en bra jord kan det finnas upp till 500 maskar per kvadratmeter, säger Börje Remstam.

Var och en av dem ger ett gram näringsrik humus per dygn, vilket betyder ett halvt kilo fin jord per dygn och kvadratmeter. Det blir snabbt mängder som är svåra att få till på konstgjord väg. – Dessutom är detta gödsel så mycket bättre än allt man kan köpa i handeln.

I jorden finns även en mängd mikroorganismer som inte går att se. De gör förarbetet på det organiska materialet innan maskarna tar vid. De är även ansvariga för efterarbetet när masken har bajsat ut sitt fina gödsel. Då tar mikroberna vid igen och bearbetar avföringen för att skapa den näring som växterna vill ha. Maskarna ser även till att pH-värdet i jorden ligger på en bra nivå.

– Det beror på att de har kortlar som gör att de kan skapa kalk. Deras avföring innehåller också kvävefixerande bakterier. Maskspillning är tre till sju gånger så näringsrik som jorden den hamnar i, säger Börje Remstam.

Det sägs att de även bidrar till färre sniglar i trädgården.

– Sniglar föredrar sur jord, med lågt pH-värde, så när maskarna ger jorden ett bra, neutralt pH-värde trivs inte sniglarna lika bra.

Den som har en maskrik jord slipper gräva för att lufta jorden, eftersom de små djuren skapar gångar och hålrum. I Börjes trädgård är spaden bannlyst, eftersom den riskerar att döda de små medhjälparna genom att dela dem mitt itu.

– Det är en myt att maskar kan fortsätta leva som två om de går av

på mitten. Så jag använder aldrig spade.

Om han absolut måste luckra upp jorden, till exempel innan han sår, använder han en treeggad kultivator där en krok är bortsågad och den andra böjd. Då kan han lufta såraden försiktigt.

Tro inte heller på myten att maskar skulle vara skadliga för växternas rötter och äta upp dem. Det är en missuppfattning som har lett till att man dödat maskar under historiens gång.

– De har inga tänder och kan därför inte bita av rötter. Tvärtom trivs växternas rötter väldigt bra i maskarnas gångar som kan gå ända ned till två, tre meters djup, för där finns det mineraler som de hämtar upp. Så masken är en trädgårdsmästares allra bästa vän.

Karin Cedronius/TT

HELIGFÖRKLARAD AV CLEOPATRA

- I Sverige finns det ett 20-tal olika dagmaskarter. Den vanliga dagmasken är gråaktig och kan bli upp till 30 centimeter lång, medan kompostmasken är röd-orange och blir 5–10 centimeter lång.
- Alla arter är lika viktiga. De luckrar upp jorden, gödslar med sin avföring och bidrar till ett bra pH-värde.
- En dagmask är väldigt stark. Den kan flytta en jordklump som väger 50–60 gånger sin egen vikt.
- Dagmaskar kan bli upp till sex år gamla och övervintrar långt ned i jorden, där det är frostfritt.
- Var inte för ivrig att städa undan växtavfall, löv och gräsclipp från trädgården – då

får maskarna ingen mat. Behåll i stället maskmaten och du kan se fram emot en vackert prunkande tomt.

- Maskar kan vara smartare än vi anar. De drar nämligen ned 70 procent av alla löv med bladspetsen först, inte skaftet, för då blir det stopp.
- Dagmaskar är tvåkönade, men i parningen måste två individer mötas.
- Redan för 2000 år sedan var masken en hyllad liten krabat. I Egypten utfärdade drottning Cleopatra år 69–30 f Kr ett förbud mot att föra dagmaskar ut ur landet. Dagmasken var dessutom heligförklarad. (TT)

Källa: Boken ”Min dröm om lustgården” av Börje Remstam